

Forfatter: Dalgas, Ernesto

Titel: Udrag fra Dommedags Bog

Citation: Dalgas, Ernesto: "Dommedags Bog", i Dalgas, Ernesto: *Dommedags Bog*, udg. af Henrik Schovsbo, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1996, s. 378. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-dalgasdomval-shoot-idm139915686874544/facsimile.pdf> (tilgået 21. juni 2024)

Anvendt udgave: Dommedags Bog

Ophavsret: Udgiver har den fulde ophavsret.

Dog kan værket gengives i det omfang som det følger af ophavsretsretlige undtagelser om citat, kopiering til privat brug mv. Desuden kan der ske kopiering til undervisningsbrug mv. i det omfang som det følger af aftaler indgået med Copydan og tilsvarende institutioner.

Nogle af værkerne i Arkiv for Dansk Litteratur er dog helt fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit.

Du kan finde hvilke værker fra Arkiv for Dansk Litteratur som er frie i [denne liste](#). Har du spørgsmål til benyttelsen af et værk, kan du kontakte udgiver: [Det Danske Sprog- og Litteraturselskab](#)

- denskab menneskets moralske liv. – *Montaigne*, Michel E. de (1533–1592): fr. forfatter. I sine *Essais* (fra ca. 1570) skriver han ud fra bl.a. udøgmatiske selviagttagelse om moralen som udfoldelse af den givne menneskelige natur. – *Häckel*, Ernst H. (1834–1919): ty. zoolog, professor i Jena. En konsekvent fortaler for Darwins teorier, som han udbredte på Kontinentet. Dalgas har taget noter fra værker af H.
- 84 *Rshi*: ind. hellig mand af høj rang; opdrager af kongesønner. Skulle være i stand til at skabe, f.eks. guder. – *Jehovah* (...): *Dag*: 1. Mos, 1.9f. – *Altaz*: stokrose. – *Albrecht Dürer* (1471–1528): ty. maler og grafiker. I det følgende beskrives hans berømte kobberstik «Hieronymus i sin Celle», der viser et idealbillede af den lærde asket. Om H. se n.t.s. 40.
- 85 *Pachyderma*: tykåud. – *Foliant(en)*: bog af stort format.
- 86 *Fluidum vivens*: lat. den levende væske, eller livsvæsken. – *den vitale Kraft*: i vitalismen (af vita, lat. liv) hævdes, at organisk liv har egenskaber, der ikke kan forklares ud fra uorganiske (fysisk-kemiske) forudsætninger (som hævdet af mekanicismen). Det særlige livsstof eller livskraft betegnes undertiden enteleki (gr. hvad der har målet i sig selv), her identificeret med stoffet fra havet. – *Protoplasma*: slimmassen i celler. – *secerne(r)*: udskille. – *rhizopode(agtig)*: lavtværende organisme, del af urdyrene, protozoerne. – *Sekret*: stof, der er afsønderet (secereret) af kirtel. – *Mekanikken*: den klassiske fysik, se n.t.s. 76, *Newton*.
- 87 *Affinitet*: stoffernes tilbøjelighed til at indgå i kemiske forbindelser med hinanden. – *Absorption*: at noget opsuges. – *(Solens) Kønna*: lat. krone: det yderste lag i solens atmosfære; ses som en lysende krans ved total solformørkelse. – *Leibnitz*: Gottfried W. Leibniz (1646–1716), ty. universalgeni. I sin monadologi (*La monadologie*, 1714) skildrer han tilværelsens substans som en række åndelige, individuelle enheder, monader, der eksisterer i forudbestemt harmoni, skabt af Gud. – *Deus ubique praesens*: lat. Gud, der er overalt.
- 88 *Causae finales*: hos de klassiske tænkere fandtes ud over begrebet den virkende årsag også tanken om målet som årsag, c.f. Dette årsagsbegreb findes ikke i moderne videnskab, men nok i f.eks. den åndshistoriske strømning eksistentialismen; mennesket handler for at opnå målet. – *Mester Arthur*: A. Schopenhauer (1788–1850), ty. pessimistisk filosof. I sit hovedværk *Die Welt als Wille und Vorstellung* (1818, «Verden som vilje og forestilling») skildrer han verdens udvikling som en proces, hvorigennem verdensviljen, tilværelsens inderste princip, materialiserer sig og skaber den kendte verden. Viljen (lidenskab) er altid ledsaget af forestillinger, idet den selv som bevidsthed skaber de tanker og forset, der (tilsyneladende) motive-